

הגילוי הגדול של רבנו האריז"ל

ברכה בכוונה מעוררת המזון הרוחני הפנימי המזכך את חומריות המאכל ומביאה לרוח הקודש

בהמשך הדברים מפלפל ה"חתם סופר" בענין השימוש בשמות הקדושים. אחרי שהוא מאריך בזה הוא כותב: "הארכת בזה לומר, שלא יחדשני כי ח"ו יש בלבי הרהור ח"ו על העוסקים בזה לשמה". כלומר שאין בלבו של ה"חתם סופר" על הגה"ק בעל "ישמח משה", שהוא כותב שמות הקדושים בקמיעות כדי לפעול ישועות לישראל לשמה בלתי לה' לבדו, שהרי גם הוא עצמו יש לו ידיעות בענין זה.

בהמשך הדברים קובע ה"חתם סופר" יסוד גדול המיועד לבני עליה צדיקי הדור, אימתי מותר להשתמש עם שמות הקודש, ואימתי אסור להשביע שרי מעלה כדי שלא להכחיש פמליא של מעלה, כי לפני שירד השפע מן השמים לארץ עדיין מותר לשנותו ממקום למקום, אבל אחרי שכבר ירד השפע בעולם על ידי שרי מעלה אסור לשנותו:

"וכשאני לעצמי היה נראה לי, דפמליא של מעלה היינו שרים העליונים, אשר שמים משטרם בארץ לאמר לעשב גדל, וכשכבר יצא שפע מתחת ידם להריק לצינור ההוא, ואדם בא להשביע כוחות התחתונים שבעולם העשייה לשנות משטרם אשר בארץ, הוא מכחיש פמליא של מעלה שלהם ואהא איכא קפידא... אך לשנות כח עליון גבוה מעל גבוה טרם בוא השפע לאלו, מנצח כח שלמעלה על ידי שמות הקודש, על זה אמרו חז"ל זמרו למלך שמנצחים אותו ושמן - פסחים קי"ט ע"א."

המרגלים לא הרגישו טעם קדושה בפירות ארץ ישראל

והנה אנו מגיעים לחידוש הגדול שמוסיף ה"חתם סופר" רבינו משה סופר זי"ע לבאר על פי האמור, במכתבו לרבינו משה טייטלבוים ה"ישמח משה" זי"ע, ענין המן שירד לישראל במדבר ארבעים שנה בזכות משה רבינו איש האלקים זי"ע, שלקח

הגילוי של ה"חתם סופר" בענין המן שירד במדבר

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי הגילוי הנפלא שגילה ה"חתם סופר" זי"ע בשו"ת "חתם סופר" (או"ח סימן קצ"ז) בענין ירידת המן, במכתב קודש שכתב להגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע, כדי לפייס את דעתו ממחרורי ריב שניסו להפריד ביניהם, כאשר באו וסיפרו לה"ישמח משה" כי לבו של ה"חתם סופר" חלוק עליו על היותו משתמש בקמיעות עם שמות הקדושים, כפי שה"חתם סופר" כותב בתוך תשובתו: "ועתה באתי, היות כי מכותלי כתבי אשר הגיעוני מאנשי קהילה קדושה פאטאק, נראה כאילו נאמרו דלטורים לפני רום מעלתו כאילו לבי חלוק ממנו".

ה"חתם סופר" מתחיל את מכתבו כשהוא מכנה את ה"ישמח משה" בתואר: "צדיק כתמר יפרח", על שם משפחתו "טייטלבוים" שבלשון הקודש הוא "עץ תמר", והוא משתמש בלשון מליצית על שם העיר "אוהעל", שה"ישמח משה" שימש שם ברבנות, על משקל הכתוב: "מה טובו אהליך יעקב" - "אוהעלך יעקב משכנותיך ישראל". וכך הוא פותח את מכתבו:

"צדיק כתמר יפרח כשושנה, בעוד כפתו רעננה, תחל שנה בברכה קדם מעונה, ולא תשכון עליו עננה, הלא הוא הרב הגאון המפורסם כערוגת הבושם גן הדסים נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מהו' משה תמר נ"ו, אב בית דין ור"מ דקהילה קדושה אוהעלך יעקב משכנותיך ישראל".

לכבוד ה"ישמח משה" ששם משפחתו "תמר", מתחיל ה"חתם סופר" את תשובתו בדברי תורה על דבש "תמרים" - "בקראי שם תמר וענינו, מה שצריך לי עיון מאי דפשיטא לחז"ל, דדבש דכתיב בארץ ישראל בשבעת המינים שהוא דבש תמרים".

בפרשתנו פרשת עקב דבר בעתו מה טוב, להתבונן בקשר הנפלא שמקשר הקב"ה בין כניסתם של ישראל לארץ ישראל בזכות שמירת מצוות התורה, ובין מה שהאכילם במדבר ארבעים שנה את המן לחם מן השמים (דברים ה-א):

"כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם. וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר, למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותי אם לא. ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם".

וצריך ביאור מהו הקשר בין ירושת הארץ לאכילת המן במדבר, ומה גם שהרי כשנכנסו ישראל לארץ ישראל פסק המן לרדת. עוד ראוי להתבונן במה שמגלה לנו הקב"ה הטעם שהאכילנו את המן במדבר: "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן... למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". הנה כי כן מאחר שחפץ הקב"ה ללמדנו בירידת המן: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", הרי ברור שאנו חייבים להתעמק כדי להבין לימוד זה שהקב"ה מלמד אותנו.

בנוסף על כל האמור ראוי להתבונן, במה שבחר הקב"ה נותן התורה לעשות סימוכין, בין מה שהאכיל לישראל את המן במדבר ארבעים שנה להודיענו: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", ובין המצוה של ברכת המזון בכניסתם לארץ ישראל (שם ט): "כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה... ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה... ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך".

הלקח הנשגב מאכילת המן: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם"

תשובת האריז"ל לפילוסופים הכופרים בהשאת הנפש בטענה שלא יתכן שמזון גשמי מחיה את הנפש הרוחנית

מפאת בערותם לא השכילו להבין שבתוך המזון הגשמי טמון מזון רוחני המחיה גם את הנפש הרוחנית

המן שהוריד הקב"ה לישראל במדבר נבלע באיברים משום שהיה מזון רוחני בלי הלבוש של מזון גשמי

ביאור נשגב של רבינו האריז"ל במזון המחיה את האדם

ונראה להרחיב בביאור הנשגב של ה"חתם סופר" בענין ירידת המן, שכל דבריו יסודתם בקודש על דברי רבינו האריז"ל ב"לקוטי תורה" בפרשתנו. [יתכן מאד כי גם בכך התכוון לפייס דעת קדשו של ה"ישמח משה", להראות לו שאין לו שום התנגדות למי שראוי לעסוק בסתרי תורה, כידוע מכתבי קדשו של ה"חתם סופר" שכל רז לא אניס ליה, אלא שאין דרכו לדבר מזה ברבים].

והנה הם דברי רבינו האריז"ל שמבאר הפסוק הנ"ל: "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". כי בכך התכוונה התורה הקדושה ליישב מה שנתקשו הפילוסופים הכופרים בהשאת הנפש, כי אם אדם הוא מורכב מגוף חומרי ומנשמה רוחנית המתקיימת לאחר המיתה, איך יתכן שמזון גשמי שאדם אוכל מחיה ומחבר את הגוף והנשמה הרוחנית, ובלשון קדשו:

"איך אפשר שלחם החומרי זן חלק הנפש שבאדם שהוא רוחני, ואם אין אדם אוכל לחם ולא שום מזון כמה ימים, ימות ברעב ותצא נשמתו ממנו, ואם יאכל לחם יחיה, והאיך אפשר שהלחם יעמיד נשמה הרוחנית. ומהכרח קושיא זו אמרו הפילוסופים שאין השארה לנפש, וכמות זה כן מות זה, ובמות האדם ויופסד חלק גופו, גם כן יופסד חלק נשמתו, מכיון שהיא ניזונית מדבר חומרי גם היא חומרי".

אולם האריז"ל מכה על קדקודם שהם טעו בכך מפאת חוסר ידיעתם:

"ואין האמת כן ח"ו, כי לא ידעו מה שביארנו, שיש חיות אל המזון, שהוא חלק רוחני שבו, להחיות חלק רוחני של חיות האדם. וזה שכתוב ויאכילך את המן הרוחני להודיעך, כי לעולם אין

מברכים בברכת מעין שלש: "ונאכל מפריה ונשבע מטובה", בלשון קדשו:

"קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ... ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו, ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה".

לכן כאשר אכלו המרגלים מפירות הארץ, ולא הרגישו בהם שום טעם מיוחד ושום קדושה, באו מזה לידי כפירה בה' שהבטיח לישראל להביאם אל "ארץ זבת חלב ודבש". אולם טעו בכך, כי אכן צדקו שלא היה טעם רוחני בפירות ארץ ישראל, אבל הסיבה לכך אינה מפאת החיסרון במעלת קדושת הארץ, אלא משום שהטעם הפנימי הרוחני שהיה צריך לרדת מן השמים כדי להתלבש בפירות ארץ ישראל ירד ונתלבש בתוך המן.

הנה כי כן זהו שאמרו יהושע בן נון וכלב בן יפונה אל כל ישראל (במדבר יד-ח): "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאד מאד, אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת חלב ודבש, אך בה' אל תמרודו ואתם אל תיראו את עם הארץ, כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו".

פירוש, הארץ היא טובה מאד זבת חלב ודבש כפי שהבטיח הקב"ה, אולם מה שלא הרגישו המרגלים בפירות הארץ טעם טוב ורוחני, הסיבה לכך היא: "כי לחמנו הם" - הם אוכלים רק את הלחם החיצוני הגשמי, "סר צלם מעליהם", הכח הרוחני סר מפירותיהם, "וה' אתנו", כי הקב"ה הוא אתנו ומשפיע לנו בתוך המן את טעם הפירות, לכן אי אפשר להרגיש בפירות הארץ טעם רוחני, אבל אחרי שיכנסו ישראל לארץ ירד השפע האלקי הרוחני בתוך פירות הארץ, וזהו הטעם שמשכנסו ישראל לארץ פסק המן מלרדת, כי הטעם הרוחני נתלבש בתוך פירות ארץ ישראל.

הקב"ה את השפע הרוחני של פירות ארץ ישראל בעודו בשמים, עוד לפני שירדו ונתלבשו בפירות ארץ ישראל, והורידם במדבר לישראל בתוך המן שהיה לחם מן השמים, והנה לשון קדשו:

"וכבר היה נראה לי, שירידת המן במדבר מ' שנה לא היה דבר חדש, אף על פי שחכמינו ז"ל (אבות פ"ה מ"ו) יחסוהו [בין הדברים שנבראו] בין השמשות, מכל מקום נראה לי שהיה אותו הרוחנית ושפע אלקי, מצינו מעלה שהיה מעותד לירד על תבואת ז' עממים שבארץ ישראל בעת ההיא, ואכלו מקבלי תורה הפנימית, ולאמורים [תושבי ארץ כנען] נשאר המון והקליפה, והיינו דאמר להו כלב [למרגלים] (במדבר יד-ט) לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו, רצונו לומר כח ה' אנו אוכלים, וכל כח חיוני שלהם היא מלחם חיצוני שלנו".

לפני שנרחיב קצת בהבנת דבריו הקדושים, דבר בעתו מה טוב להתבונן בדברי ה"חתם סופר" עצמו שמבאר ענין זה ביתר הרחבה ב"תורת משה" (פרשת שלח ד"ה נתנה ראש):

"דזה שהמטיר להם הקב"ה מן במדבר, לא היה בריה חדשה יש מאין, אך מכיון דנדוע מכבר שבכל דבר הנברא יש בו כח גשמי וכח רוחני שהוא החיות של דבר, וכל זמן שהיו ישראל הולכים במדבר, היה הקב"ה נוטל כל כח הרוחני שהיה ראוי להיות בפירות ותבואה של ארץ ישראל, והוריד כח הרוחני ההוא לישראל. וזהו המן שלא היה בו שום דבר גשמי ולכן נבלע באברים, ובארץ כנען לא היה אלא כח הגשמי לבד, והיה כל התבואה כולה פסולת.

ולכן ראו המרגלים [את תושבי כנען] שעוסקים תדיר בקבורת מתים, דאותו מאכל שאין בו אלא כח גשמי ודאי מחליש כח הגוף של אדם, וזה הוא כוונתו כי לחמנו הם, כלומר הם הפסולת של לחמנו שאנו אוכלים, דהמן הוא הרוחני של תבואתם, והם אכלו הגשמי שחסר מלחמנו שאנו אוכלים, לכן אל תיראו מהם".

טעות המרגלים שלא הרגישו טעם בפירות ארץ ישראל

כאשר נתבונן בדבריו הקדושים של ה"חתם סופר", נשכיל להבין שהוא פותח לנו שער חדש בביאור טעות המרגלים שהעזו לדבר סרה על פירות ארץ ישראל, כי המרגלים שהיו נשיאי ישראל בעלי השגה השכילו להבין, כי מה שהבטיח הקב"ה לישראל להביא אותם אל "ארץ זבת חלב ודבש", הכוונה בזה כי בתוך פירות ארץ ישראל מתלבשת קדושת ארץ ישראל, שפע אלקי רוחני שנותן להם טעם מיוחד, כמו שביאר הב"ח בפירושו על הטור (או"ח סימן ר"ח) מה שאנו

"ודע כי צריך האדם להיזהר בתכלית בברכות הנהנין, כי גוף האדם נהנה מהן ומתקדש בברכות אלו, וכמו שכתוב (תהלים מ-ט) ותורתך בתוך מעי, וגורם שפע עליון באדם".

ועתה בא וראה מה שמצינו בענין זה דברים נוראים שכתב רבינו חיים וויטאל בשם רבו האריז"ל ב"שער רוח הקודש" (דף יא):

"גם אמר לי מורי ז"ל, כי עיקר השגת האדם אל רוח הקודש, תלויה על ידי כוונת האדם וזהירות בכל ברכות הנהנין, לפי שעל ידם מתבטל כח אותם הקליפות הנאחזות במאכלים החומריים, ומתדבקים בהם באדם האוכל אותם, ועל ידי הברכות שעליהם הנאמרות בכוונה, הוא מסיר מהם הקליפות ההם ומזכך החומר שלו, ונעשה זך ומוכן לקבל קדושה, והזהירני מאד בזה".

לפי האמור הביאור בזה, כי הקליפות נאחזים בחיצוניות המאכלים בחלק החומרי, על ידי שאדם אוכל אותם כדי למלאות תאוות לבו, אולם כאשר הוא מברך בכוונה להקב"ה על המאכלים שברא, הרי הוא מגביר את המזון הרוחני שמגרש את הקליפות מן המזון החומרי, ועל ידי זה הוא מזכך את גופו וזוכה לרוח הקודש.

נפלא לצרף דברות קדשו של ה"אוהב ישראל" (ליקוטים ד"ה שיעור אכילה), שמבאר בדרך רמז מה דקיימא לן להלכה בכל הש"ס ששיעור אכילה הוא בכזית, על פי מה ששינוי בגמרא (הוריות יג): "אמר רבי יוחנן כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה". נמצינו למדים מזה, כי אכילת הזית החיצוני גורמת לשכחה, ואילו השמן הפנימי שבתוך הזית מסוגלת לזכרון.

הנה כי כן זהו הפירוש אכילה ב"כזית", כשאדם אוכל מאכלים חומריים עליו לאכול אותם בבחינת "זית", שיאכלם בכוונה להתחבר עם המזון הפנימי הרוחני, שהכניס הקב"ה בתוך המאכלים כשברא אותם במאמרו, כי אז המאכל הוא סגולה לזכור את ה' כמו השמן הפנימי שבזית, ולא יחשוב רק על המאכל החומרי החיצוני שגורם לאדם לשכוח את ה'.

"לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן"

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין ביתר שאת החידוש הנפלא של ה"חתם סופר", שהוא מבוסס על יסוד דברי רבינו האריז"ל הנ"ל, שהמן היה מזון רוחני בלי לבוש גשמי וחומרי, ולפי זה מחדש ה"חתם סופר" כי מזון הרוחני של המן היה

הגילוי הנפלא של החתם סופר: המן שירד לישראל במדבר היה הטעם הרוחני של פירות ארץ ישראל

המרגלים שטעמו מפירות הארץ לא הרגישו בהם טעם ולא השכילו להבין שהטעם עבר אל תוך המן

הקב"ה הקדים לתת לישראל את המן שהיה טעם הרוחני של פירות ארץ ישראל כדי שיחכימו בתורה

"לא ניתנה דורשי התורה אלא לאוכלי המן" כי בכח הטעם הרוחני של פירות ארץ ישראל זכו לתורה

חי רק מהלחם הגשמי הזן את הגוף, כפי שטעו הפילוסופים הכופרים שגרם להם לכפור בהשאת הנפש, "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", חיות האדם היא בעיקר מהמזון הרוחני, שהוא מוצא פי ה' שתוציא הארץ כל מיני מאכל לבני אדם.

סגולת הברכה לעורר המזון הרוחני המזכך את המזון הגשמי

בדרך זו במסילה נעלה להתבונן באוצר היקר שמגלה לנו האריז"ל בסיום דבריו הקדושים הנ"ל על חשיבות הברכה על המזון: "לכן צריך לברך על המזון כי על ידי הברכה מעורר החיות". ביאור דבריו הקדושים, כי מאחר שהמזון מורכב מחלק גשמי שהוא לבוש למזון רוחני הטמון בתוכו, נשכיל להבין מזה כי ככל שאדם מגביר את המזון הרוחני הפנימי, הרי הוא מזכך יותר את המזון החומרי, שלא יצליח לגשם כל כך את האדם בחומריותו.

ומבאר האריז"ל כי ענין זה אנו יכולים לעשות, על ידי שאנו מברכים בכוונה על המאכל, על הלחם: "המוציא לחם מן הארץ", על פירות האדמה: "בורא פרי האדמה", על פירות העץ: "בורא פרי העץ", ועל שאר המאכלים: "שהכל נהיה בדברו", כי על ידי הברכה אנו מעוררים ומגבירים את החיות הרוחני שבתוך המזון.

הביאור בזה, כי מאחר שהמזון הרוחני שורשו בבחינת: "מוציא פי ה'", ממה שאמר הקב"ה בשעת הבריאה לארץ שתוציא כל מיני מאכל לאדם, נמצא כי כשאנו מברכים לה' על הלחם: "המוציא לחם מן הארץ", אנו מעוררים ומגבירים את המזון הרוחני שבתוך הלחם, ששורשו ממאמר זה שברא הקב"ה את הלחם מן הארץ, וכן כל שאר מיני מאכלים, ועל ידי זה אנו מזככים את המאכל הגשמי שלא יגשם אותנו כל כך.

על פי האמור נשכיל להבין מה שמבאר ב"שער המצות" לרבינו האריז"ל (פרשת עקב):

מי שזון את האדם אלא חלק רוחני שבו. וזהו שכתוב, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, היינו מה שיצא מפיו יתברך בבריאה להוציא מן הארץ כל דבר ודבר, אותו הדיבור נכנס באותו המזון, והוא זן ומחיה את האדם, לכן צריך לברך על המזון כי על ידי הברכה מעורר החיות".

פירוש, שלא הבינו כי המזון הגשמי הוא רק לבוש למזון רוחני שמתלבש בתוכו, והמזון הרוחני הוא מאמר ה' שיצא מפיו בשעת הבריאה, שתוציא הארץ כל מיני מאכל פירות ותבואת הארץ לאכלה. נמצא כי כאשר אדם אוכל מזון גשמי, הרי הוא אוכל גם את המזון הרוחני שטמון בתוכו, לכן כשם שהמזון מורכב מחלק גשמי שבפנימיותו נמצא מזון רוחני, כך האדם שאוכלו מחיה ומחבר את הגוף החומרי עם הנשמה הרוחנית שבתוכו, כי הגוף ניזון מהמזון הגשמי והנשמה מן המזון הרוחני, כמו שכתב שם לפני זה בלשון קדשו:

"וכן המזון והלחם שהאדם אוכל יש לו חיות, והחיות הוא הדיבור שיצא מפיו יתברך בעת הבריאה, כשאמר תוציא הארץ כן וכך, אותו ההבל הוא דבר שיש בו ממש, וכמו שאדם כשהוא מדבר מוציא הבל מפיו ואותו הבל הוא חלק חיות... ואם כן במזון שאדם אוכל, יש חלק חומרי שזן את הגוף, וגם יש חיות שהוא גם כן חלק נשמה שבאדם".

הנה כי כן למדנו מדברי האריז"ל פירוש הפסוק: "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך", שהוא מזון רוחני כמו שכתוב (שמות טז-טז): "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", בלי להתלבש בלבוש גשמי בלחם מן הארץ, וראיה לדבר שהרי מבואר בגמרא (יומא עה:): שהמן נבלע ברמ"ח איברים ולא היתה בו שום פסולת.

ומפרש הכתוב התועלת בזה: "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", שאין האדם

מהשפע הרוחני שהיה צריך לרדת בפירות ארץ ישראל, אולם מאחר שישראל עדיין לא היו בארץ כי אם במדבר, לכן המשיך להם הקב"ה את המזון הרוחני של פירות ארץ ישראל במדבר.

קעבדא קמיה מאריה אחיזנא בשולי גלימתו של ה"חתם סופר" להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, לשם מה הקדים הקב"ה לתת לישראל במדבר ארבעים שנה את המן לחם מן השמים, אשר כפי המבואר מתורתו של רבינו משה סופר איש האלקים, היה זה הטעם הרוחני שהיה אמור להיכנס בפירות ארץ ישראל.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה ששינו בגמרא (ב"ב קנח:): "אוריא דארץ ישראל מחכים". וכן מבואר במדרש (ב"ר טז-ד) על הכתוב (בראשית ב-יב): "וזהב הארץ היא טוב, מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל, ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל". זאת ועוד, שגם פירות ארץ ישראל שורה בהם קדושה מיוחדת, כמו שלמדנו מדברי הב"ח בביאור הברכה: "ונשבע מטובה ונאכל מפריה".

הנה כי כן מאחר שקיבלו ישראל את התורה במדבר, ובני דור המדבר היו שורש הקדושה לכל ישראל עד סוף כל הדורות, שיעסקו בתורה שהם זכו לקבל בהר סיני, איך יכלו להשיג השגת התורה כראוי כשלא היו בארץ ישראל. לכן הקדים הקב"ה רפואה למכה, להוריד להם את המן שהוא הטעם הרוחני של פירות ארץ ישראל, כדי שהטעם הקדוש הזה יסייע להם להשיג השגות התורה, מעין ממה שהיו משיגים בארץ ישראל בזכות אכילת הפירות.

יומתק להבין בזה מה שדרש רשב"י במכילתא (פרשת בשלה) על הפסוק: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים למען אנסנו הילך בתורתך אם לא - מכאן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר, לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן". כי על ידי שאכלו את המן שהיה המזון הרוחני של פירות ארץ ישראל, זכו להשיג השגות התורה בבחינת אוריא דארץ ישראל מחכים.

ויש לצרף מה שהביא ב"אגרא דכלה" (פרשת בשלה) בשם רבו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, כי על ידי שאכלו ישראל את המן זכו להתעלות מדי יום ביומו עד שלא היה אפשר להכיר אותם, והנה דבריו הקדושים על הכתוב (שמות טז-טז):

"ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כו'. שמעתי מפה קדוש כבוד אדמו"ר הנ"ל זצוק"ל, שהיה המן דק ובהיר כל כך ברוחניות, עד שעל ידי אכילתו נזדכך הגוף, והיה ניכר לכל אחד פנימיות חבירו ומחשבתו, והנה איש אשר היה מכיר את חבירו ביום אתמול בלא הודע פנימיותו וחשבו לצדיק או בהיפך, וכהיום שאכלו את המן נתוודע לו פנימיותו ולא הכירו, כי נדמה בעיניו כאיש אחר. וזה, ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, רוצה לומר מי הוא זה כי נהפך לאיש אחר".

ולפי המבואר מתורתו של ה"חתם סופר", היה זה בזכות שהמן היה המזון הרוחני של פירות ארץ ישראל, אשר כפי המבואר בדברי הב"ח שורה בהם קדושת השכינה, ומי שאוכל אותם מתעלה בקדושתו מיום ליום. היוצא לנו מכל זה, כי מה שאכלו ישראל ארבעים שנה את המן במדבר, אכלו בעצם את הטעם הרוחני של פירות ארץ ישראל, בבחינת הכנה לכניסתם לארץ ישראל ששם אכלו את המן כשהוא משובש בפירות ארץ ישראל.

הקשר הנפלא בין הכניסה לארץ ישראל לאכילת המן

בדרך המלך נסע ונלך לבאר בזה, מה שמקשר הקב"ה בין כניסת ישראל לארץ בזכות שמירת המצוות: "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ", ובין זכירת אכילת המן במדבר ארבעים שנה: "וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר... ויענך וירעיבך ויאכילך את המן".

נקדים מה שביארו הקדמונים טענתם של המרגלים שהיו נשיאי ישראל שלא רצו להיכנס לארץ, כי טעו לחשוב שאי אפשר לעבוד את הקב"ה בעסק התורה וקיום המצוות, רק במדבר שהיו ישראל פרושים שם מכל עניני העולם הזה, כי ירד להם לחם מן השמים בלי טורח, ולא היו צריכים לעסוק בעבודת שדות וכרמים, אבל כאשר יכנסו ישראל לארץ ויפסק המן לרדת מן השמים, הרי יצטרכו לעסוק בעבודת שדות וכרמים ולאכול מאכלים גשמיים, לא יוכלו לעסוק שם בתורה ובעבודת ה' כראוי. אולם טעו בכך שהרי "אוריא דארץ ישראל מחכים". וגם פירות ארץ ישראל יש להם קדושה מיוחדת המסייעת להשגת התורה.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שמקשר הכתוב את הכניסה לארץ ישראל עם הזכירה שהוריד הקב"ה לישראל את המן במדבר ארבעים שנה, כדי להראות בכך הכח הנפלא של פירות ארץ ישראל, שהטעם הפנימי שלהם מסוגל להשגת התורה אפילו בחוץ לארץ, על אחת כמה וכמה כאשר הטעם יתלבש בפירות ארץ ישראל שהקב"ה השרה שם את שכינתו בבית המקדש, בוודאי שלא רק שהמאכלים לא יפריעו להם לעסוק בתורה, אלא עוד יזכו לסייע רב מקדושת הארץ.

אולם הרי עדיין יש מקום לבעל דין לטעון, כי המן שהיה כולו רוחני בלי שום גשמיות, אכן היה בו הכח לסייע לישראל להשיג השגות התורה, אבל בארץ ישראל שהטעם הרוחני לא יסאר בלי לבוש אלא יתלבש בפירות חומריים, הלא יתכן שיתגבר החומר החיצוני על המזון הרוחני הפנימי וימנע מן האדם לעסוק בתורה.

לכן הסמיך הקב"ה מיד אחר זה המצוה של ברכת המזון: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". ובגמרא (ברכות מח:) למדו מכאן שצריך לברך על המזון גם לפני האכילה: "מנין לברכת המזון מן התורה, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת... אין לי אלא לאחריו לפניו מנין, אמרת קל וחומר כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן".

וכבר נתבאר מדברי האריז"ל שסגולת הברכה בכוונה היא, להרבות המזון הרוחני כדי לזכך בו את המזון הגשמי שלא ישלטו בו הקליפות, נמצא כי על ידי שידקדקו ישראל לברך על המאכלים את הברכות בכוונה, תשלוט הקדושה הפנימית בכל מאכליהם ויוכלו לעבוד את ה' בלי שום מניעות, בכך רצה הקב"ה להראות איך שטענתם של המרגלים נדחתה לגמרי.

מכל האמור יוצא לנו לקח נשגב איך להיזהר בברכת הנהנין, לחנך קודם כל את עצמנו ועל ידי זה נצליח לחנך גם את צאצאינו, לפני שאוכלים לברך בקול רם ובכוונה פירוש המילים: "המוציא לחם מן הארץ", "בורא פרי העץ", "בורא פרי האדמה", "שהכל נהיה בדברו", כדי להודות לה' שברא את כל המאכלים הללו, ועל ידי זה אנו מעוררים את המזון הרוחני הפנימי המחיה ומזכך את הגוף ואת הנפש, ובזכות זה נזכה לעבוד את ה' מתוך בריאות הגוף והנפש לאורך ימים ושנים טובות.

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com